

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 35

9—10 november.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 9 november.

Interpellation ang. restitution av skatt å bensin, som förbrukas inom jordbruk och fiske 3

Onsdagen den 10 november.

Sveriges anslutning till överenskommelse om intereupeiska betalningar och kompensationer m. m. 5

Interpellation av herr Håstad ang. åtgärder för utnyttjande av försvarets egna fabriksanläggningars fulla kapacitet för tillverkning av krigsmateriel 16

Tisdagen den 9 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande november.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 314, angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m.; och

nr 315, med förslag till förordning angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller eklelesiastik indelning, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 313, angående pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda trafikföretag m. fl. ävensom efterlevande till sådana anställningshavare.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skegrie vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående jordbrukets traktorförsörjning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Herr *Hagård* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 626, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 308, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Denna motion bordlades.

§ 6.

Interpellation ang. restitution av skatt å bensin, som förbrukas inom jordbruk och fiske.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr JONSSON i Skedsbygd, som anförde: Herr talman! Vid genomförandet av den höjning av bensinskatten, som beslutats under innevarande års riksdag med tillämpning från och med den 1 april 1948, uttalades från jordbrukarhåll allvarliga betänkligheter emot denna skattehöjning. I särskilda motioner yrkades därför att skatte-restitution skulle medgivas för sådan bensinförbrukning som ägde rum för traktorer och andra bensindrivna jordbruksmaskiner.

Utskottet ställde sig mycket välvilligt till dessa motioner, vilket framgår av bevillningsutskottets utlåtande nr 23, däri utskottet bl. a. anförde följande:

»Med hänsyn bland annat till den i motionerna omnämnda importen från England av bensindrivna traktorer synes det emellertid angeläget att restitution av skatt för bensin, som användes vid jordbruket till bensindrivna

Interpellation ang. restitution av skatt å bensen, som förbrukas inom jordbruk och fiske.

traktorer, medgives redan från och med den 1 april 1948. Utskottet anser sig därför böra föreslå att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att — därest det skulle visa sig praktiskt möjligt att genomföra individuell restitution i dylika fall — förordna om restitution å tilläggsskatten å sådan bensen som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under tiden 1 april 1948—31 mars 1949.»

Vid denna frågas behandling i utskottet förelägo även motioner om medgivande av restitution å tilläggsskatten för den bensen, som användes av fiskerinäringens utövare. Även till dessa motioner ställde sig utskottet synnerligen välvilligt och föreslog att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att föranstalta om utredning i denna fråga.

Vidare förordade utskottet att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en allsidig utredning rörande restitution å skatten för vid jordbruket förbrukad bensen.

Samtliga i utskottets betänkande framställda förslag biföllos av riksdagen.

Då föreliggande skattefrågor äro av synnerligen stor betydelse för såväl jordbrukets som fiskets utövare, är det angeläget att dessa snabbast möjligt bringas till en lösning. Importen av bensindrivna traktorer pågår i viss utsträckning. Jordbrukarna äro givetvis intresserade av att fortast möjligt erhålla kännedom om huruvida man har att räkna med nuvarande höga driftkostnader för dessa traktorer, eller om genom restitution eller på annat sätt den höga bensinskatten kommer att elimineras. Under de senaste åren ha dessutom en del kraftiga traktorer inköpts för användning vid jordbrukets rationalisering, t. ex. vid stenröjning. För dessa traktors drift spelar höjningen av bensinskatten en mycket stor roll, förorsakande en utgiftsökning av

upp till 25 kronor per dag. Det kan icke vara förenligt med statens intresse att då jordbruksdriften skall rationaliseras belasta frivilligt rationaliseringsarbete inom jordbruket med skatt till staten av denna storleksordning.

Sedermera har livsmedelskommissionen på Kungl. Maj:ts uppdrag utarbetat förslag angående provisorisk restitution av tilläggsskatt för vid jordbruket förbrukad bensen.

I anledning härav anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet för avsikt att i enlighet med riksdagens bemyndigande låta vidtaga åtgärder, varigenom restitution av tilläggsskatten å bensen medgives för sådan bensen, som förbrukats av i jordbrukets drift använda traktorer under tiden 1 april 1948—31 mars 1949?

Har herr statsrådet för avsikt att i god tid framlägga förslag för nästa års riksdag angående åtgärder, varigenom restitution medgives av bensinskatten för den bensen, som förbrukas vid driften inom jordbruk och fiske för tiden efter den 31 mars 1949?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Herr talmannen meddelade, att herr Olsson i Oskarshamn, som vid kammarens sammanträde den 18 oktober på grund av sjukdom beviljats ledighet tills vidare från riksdagsgöromålen, den 22 i samma månad åter intagit sin plats i kammaren.

§ 8.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.10 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande november.

§ 2.

Inbjudan från brittiska parlamentet.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Lordkanslern i brittiska överhuset och speakern (talmannen) i brittiska underhuset ha i skrivelser av den 28 sistlidne oktober, vilka i går kommo kamrarnas talmän till handa, under framhållande av att ett besök i Storbritannien av en riksdagsdelegation från Sverige skulle vara ägnat att stärka de vänskapliga banden mellan de båda ländernas parlament och folk, riktat en inbjudan till talmännen att under samverkan av riksdagens interparlamentariska grupp sända en delegation på tillhoppa åtta till tio ledamöter från första och andra kammaren till England för att under tiden den 22—29 innevarande månad vara det brittiska parlamentets gäster. I anledning härav och då ett dylikt besök torde vara ägnat att stärka de redan bestående vänskapliga förbindelserna mellan de båda ländernas parlament och folk, får jag hemställa, att kammaren, under förutsättning att första kammaren fattar enahanda beslut, ville antaga förevarande inbjudan samt uppdraga åt kamrarnas herrar talmän att efter samråd med styrelsen för riksdagens interparlamentariska grupp utse medlemmar av delegationen i fråga.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 3.

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 314, angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående intereuropiska betalningar och kompensationer m. m.

Därvid anförde:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Den korta tid som stått till förfogande för att studera denna proposition medger inte en detaljanalys eller bestämda meningar om möjliga konsekvenser i *alla* avseenden. Man kan dock inte låta bli att ställa den i samband med fyraårsplanen, där *ett* huvudsyfte tydligen är att öka den svenska exportandelen till Amerika från 13,9 procent år 1938 till 27,6 procent år 1952—1953. Samtidigt siktar man mot en ökning av exporten till Marshalländerna. Detta skall bland annat ske på bekostnad av handeln österut, där exporten antas minska med 4,9 procent.

I propositionen om det svensk-ryska handelsavtalet uppskattades enbart exporten på Sovjetunionen komma att öka till 10 å 15 procent av den totala exporten, vilket i propositionen betecknades som en stor fördel på grund av att den ryska marknaden är krisfri. Det förefaller mig nu uteslutet att genomföra fyraårsplanens program utan att strypa handeln med Sovjetunionen och

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropeiska betalningar och komensationer m. m. (Marshallplanen).

övriga östeuropeiska krisfria länder. Att mäktiga kapitalintressen önska detta framgår bland annat av episoden när ett svenskt varv betingade sig tre gånger så höga priser av Sovjetunionen som av någon annan beställare. Denna politik kommer att öka det svenska näringslivets konjunkturkänslighet och skapa stora avsättnings- och arbetslöshetsproblem. Dessutom vill jag här påpeka, att programmet så vitt jag förstår står i direkt strid mot huvudlinjerna i Europa-kommissionens förslag.

Enligt propositionen erhåller Sverige första året ett dollarlån på 47 miljoner dollar. Genom den införda överdragningsrätten måste detta innebära, att Sverige tillföres amerikanska varor för endast 22 miljoner dollar med hjälp av detta lån, d. v. s. för ungefär 1,5 procent av Sveriges import 1947 liksom tydligen även 1948. Vidare erhåller Sverige något mer än samma procent av det samlade belopp, som amerikanerna ställa till de sexton Marshallländernas förfogande. I gengäld härför åtar sig Sverige att ställa varor till dessa länders förfogande för 25 miljoner dollar eller närmare 100 miljoner kronor under ett år. Detta innebär också att de länder, som leverera mindre varor än de ta från Sverige, i verkligheten bli Sveriges »fordringsägare». I tider av varuknapphet och under nuvarande valutakaos anser jag att detta är en stor nackdel för vårt land. Det ligger emellertid i fyraårsplanens linje, som går ut på att vi måste öka exporten med 25 procent och minska importen med 7 procent.

Det kan nu sägas, att Sverige i gengäld kan få köpa varor för infrusna engelska fordringar. Detta är naturligtvis en fördel under nuvarande förhållanden, men det ger bara en galgenfrist för ett år och är en sak som borde ha klarats upp alldeles oberoende av Marshallavtalet.

Arrangemanget beskrives i proposi-

tionen som ett intereuropeiskt betalningssystem, medan det i verkligheten handlar om ett clearingsystem mellan Marshallländerna, som binder dessa ännu närmare varandra. Denna ekonomiska blockbildning blir därigenom mer och mer en *politisk* blockbildning och gör det allt svårare för regeringen att upprätthålla fiktionen att det bara handlar om ekonomiska åtaganden utan politiska konsekvenser.

Jag anser det vara principiellt mycket allvarligt, att dessa Marshallländer härigenom få en ny gemensam myntfot, dollarn. Detta måste möjliggöra en nivellering i behandlingen av Marshallländerna, där de ekonomiskt starkare länderna, t. ex. Sverige, tvingas anpassa sin penningpolitik och naturligtvis även sin levnadsstandard och ekonomi över huvud taget till de svagare. Vid den amerikanska kongressens behandling av Marshallplanen spelade frågan om en depreciering av Marshallländernas valutor i förhållande till dollarn en mycket stor roll. Amerikanerna ha redan framtingat en sådan, t. ex. för Frankrikes vidkommande. Genom att binda samman Marshallländerna på detta sätt underlättas, såvitt jag kan se, en generell depreciering av samtliga Marshallländers valutor. Vid debatten häromdagen i riksdagen, när regeringens talesmän så energiskt avvisade herr Ohlins krav om en höjning av dollarvärdet i förhållande till den svenska kronan, föreföll det mig som om man redan då var inne på tanken, att en sådan operation dock skulle kunna genomföras därest detta skedde i samförstånd med övriga Marshallländer. En sänkning av dessa länders valutor med låt mig säga 10 procent i förhållande till dollarn skulle emellertid ge Amerika de europeiska varorna så mycket billigare och samtidigt höja priserna på de amerikanska varorna i så hög grad, att dollarleveranserna betalade sig själva.

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

Efter denna mycket flyktiga granskning kan jag därför inte, herr talman, komma till något annat resultat, än att detta inte endast är en följd av de beslut som fattats om Sveriges anslutning till Marshallplanen, utan att det också kommer att hårdare snärja vårt land och beröva det dess ekonomiska handlingsfrihet. Detta är ju så mycket allvarligare, som det redan visat sig vara mycket stora sprickor i Marshallorganisationen. Jag erinrar om meddelandet för några veckor sedan, att den österrikiske delegaten i organisationen tillsammans med några av sina medhjälpare lämnade densamma som protest mot det sätt, varpå Österrike behandlades. Jag har vidare hört, att man i det schweiziska parlamentet redan är mycket betänksam mot att fullfölja anslutningen till Marshallorganisationen. Jag tror att det inte kan skada att »läsa in» ett par uttalanden ur den schweiziska pressen i riksdagens protokoll. Jag tar först ett uttalande av den även internationellt kända schweiziska högertidningen Gazette de Lausanne: »Schweiz kan inte överlämna kontroll och övervakningsrätt till en stat, från vilken det varken krävt hjälp eller understöd. Det kan hos sin regering inte ackreditera någon diplomatisk specialmission, vars verksamhet saknar allt berättigande.»

Ännu tydligare uttalar sig den schweiziska tidningen Wadtländer Zeitung, som skriver: »Det amerikanska trycket överraskar oss, ja, det oroar oss. Vi skulle nästan tro att det är fråga om ett beklagligt feltag — — —. Om Förenta staterna kräver kontrollrätt till och med hos sådana stater som inte på något sätt få hjälp, så måste man mycket allvarligt fråga sig, om inte synnerligen många desintresserade tendenser fått övertaget i den ena eller andra ledande kretsen i detta stora land...»

Jag skall inte trötta med flera citat. Jag har velat göra dessa påpekanden

vid remissen av propositionen till utskottet. Tyvärr känna väl sig detta utskotts medlemmar mer eller mindre bundna av sitt tidigare ståndpunkts-tagande till Marshallpolitiken, men det skall dock inte kunna sägas, herr talman, att Sveriges riksdag stod enig och att inte någon protest höjdes mot denna för Sveriges ekonomi och utrikespolitik ödesdigra inriktning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag skall inte taga upp någon diskussion om hela Marshallplanen. Herr Hagbergs i Luleå kritik riktar sig ju närmast mot att vi över huvud taget gått in i detta samarbete mellan de europeiska länderna. Om man nu tagit det steget — och den saken är som sagt inte lämplig att nu diskutera — så förefaller det mig som om det vore ganska egendomligt, om man inte skulle vilja tillgodogöra sig de fördelar, som detta intereuropiska betalningsavtal erbjuder. Detta innebär ju nämligen utan allt tvivel — man må sedan ha vilka meningar som helst om andra sidor av detta samarbete — ett försök att komma över dödläget i handeln mellan folken genom dessa tvärsidiga avtal.

Det som lamslår handeln och följaktligen också lamslår produktionen är, att staterna inte våga taga emot varandras valutor. Man vet inte vad dessa valutor kunna bli värda, och därför vill man inte ha betalt i annat än varor. Var och en förstår, att om man på detta sätt skall försöka låta varuutbytet gå jämnt upp mellan länderna två och två, så måste detta ha en tendens att minska varuutbytet över huvud taget.

Före kriget hade vi möjlighet att växla valutorna. När herr Hagberg i Luleå säger, att det vore farligt om dollarn skulle göras till ett allmänt betalningsmedel, så får jag erinra om att det som möjliggjorde en så relativt fri internationell handel, som vi tidigare

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

hade, det var just att det fanns en sådan valuta, som i olika länder kunde växlas mot de andra valutorna, nämligen pund sterling. Förändringarna i Englands ekonomi ha gjort, att detta inte längre är möjligt, men det är alldeles uppenbart att det vore önskvärt att få en sådan valuta, till vilken och från vilken andra valutor skulle kunna växlas.

Tyvärr är det steg, som Förenta staterna här tagit, ett mycket begränsat steg. Hade denna hjälp till Europa lämnats i form av någon slags allmän fond till alla staterna gemensamt, så hade steget varit längre. Nu har emellertid hela konstruktionen av Marshallhjälpen fått den formen, att varje särskilt land skall ha vissa bestämda kvantiteter. Växlingen av valutan har underlättats på så sätt, att om ett land skickar ut mer varor till ett annat land än det får in därifrån och sålunda i vanliga fall skulle ha fått mottaga betalning i det andra landets valuta — detta är man ju rädd för — så träder Förenta staterna till och garanterar betalningen i dollar från Amerika.

Vi få alltså, som herr Hagberg i Luleå här säger, ett lån från Förenta staterna på 47 miljoner dollar. Detta betyder t. ex. att vi skola skicka varor till Norge — det gäller här väsentligen båtar — för nära 22 miljoner dollar. Vi få då inte betalt i norska pengar, som vi kanske inte skulle kunna köpa för i Norge, utan betalningen sker i dollar. Genom att på detta sätt exportera båtar till Norge för 22 miljoner dollar komma vi att avskriva en lika stor summa på det lån, som vi få från Förenta staterna. Vi få således praktiskt taget betalt i dollar för dessa båtar till Norge. Tillämpat på alla europeiska stater förefaller det mig, som om denna metod — om den kan genomföras — skulle föra ett inte obetydligt steg i riktning mot en friare handel mellan länderna.

Herr Hagberg i Luleå tycker inte att detta är något önskvärt, och samtidigt tror han, att det kommer att bli en begränsning av handeln österut. Detta är emellertid någonting som icke alls hänger samman med denna plan. Denna plan kan inte vara något annat än en hjälp för handelsutbytet mellan de stater, som träffa denna överenskommelse. Hade de östeuropeiska staterna velat gå med på en sådan överenskommelse, så hade den också underlättat handeln med dem. Såvitt jag förstår finns det inte någonting i denna plan, som lägger hinder i vägen för eller försvårar handeln med de östra staterna. Jag hoppas för min del att antagandena om en minskad handel österut, vilka man gjort på grundval av vissa fakta i fyraårsplanen, skola visa sig vara alltför pessimistiska. Hela Marshallplanen, såsom den är upplagd av representanter för de sexton staterna i Paris, är för sin framgång utan tvivel beroende på ökningen av handeln mellan öst och väst. Varje steg som vi på vårt lilla avsnitt kan taga för att öka denna handel är till gagn för hela Marshallplanens genomförande.

När herr Hagberg i Luleå började med att tala om att det i denna fyraårsplan förutses en viss ökning av handeln med Förenta staterna, då få vi väl säga, att med den kännedom, vi nu ha om vårt behov av amerikanska varor, och med de svårigheter som fortfarande möta att få dollar på annat sätt än genom att skicka varor till Förenta staterna, så är det naturligtvis i hög grad önskvärt för det svenska folkhushållet om detta antagande om en ökad andel av exporten till Förenta staterna skulle visa sig vara riktig.

Vad till sist angår herr Hagbergs i Luleå citat från tidningar i Schweiz vill jag säga, att de givetvis icke ha något att göra med detta betalningsavtal. Dessa uttalanden gälla hela frågan om konsekvenserna för de olika staterna

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

av den hjälp, som Förenta staterna lämna till Europa. Att sålunda Förenta staterna kräva upplysningar och i vissa hänseenden en kontroll för att lämna denna hjälp är riktigt. Det är ganska naturligt att Schweiz, som varken tar emot gåvor eller lån, anser sig stå i en särställning. Jag skulle vilja säga att också vi, som ta emot lån men icke ta emot gåvor, med vissa skäl kunna anses intaga en särställning.

Herr OHLIN: Herr talman! Då man redan vid remissen tagit upp en debatt i detta spörsmål skall jag be att få säga några ord. Det är dock självklart, att tidpunkten för ett närmare ställningstagande till propositionen inte är inne i dag, utan först efter frågans behandling i vederbörande utskott. Jag vill emellertid inte låta de uttalanden, som här kommit från kommunisthåll och vilka förefalla mig vara oriktiga på väsentliga punkter, stå alldeles oemotsagda. De invändningar finansministern nyss framfört kan jag ansluta mig till, men det finns kanske en del som kan tilläggas.

Den överenskommelse som propositionen gäller innebär ju ett försök att skapa förutsättningar för ett vidgat multilateralt varuutbyte i Västeuropa. Som sådant kan detta visa sig vara en konstruktiv åtgärd av betydelse inte bara för den tidsperiod Marshallplanen närmast gäller, utan även för framtiden. Alla äro såvitt jag vet överens om att den multilaterala handeln — där man kan ha överskott i handeln på vissa länder och underskott på andra länder — inte minst ur svensk synpunkt är en utomordentligt värdefull sak. Det måste därför vara ett intresse för Sverige i kanske ännu högre grad än för många andra länder att det skapas förutsättningar för en återgång till sådana förhållanden, att man kommer bort från de extremt bilaterala tenden-

terna och över till friare handelsmöjligheter. Utan att för dagen vilja taga ställning till de speciella försök till lösningar man åstadkommit, vill jag dock säga, att det inte bör kunna väcka något annat än glädje, att man i den s. k. Marshallorganisationen på det allvarliga sätt som här skett tagit upp detta problem till utredning.

En annan sida av den överenskommelse, som här föreslås, är ju, att Sverige skulle få ett mycket betydande tillgodohavande i pund sterling frigjort, som kunde användas i en nära framtid i mån av behov. Nu säger herr Hagberg i Luleå, att den saken kan ju klaras oberoende av Marshallplanen. Ja, det är ju lätt gjort att bara påstå detta, men tyvärr äro nog inte de ekonomiska förutsättningarna sådana, att det skulle vara möjligt att i en nära framtid åstadkomma detta, om inte Marshallplanen hade ändrat förutsättningarna för Storbritanniens internationella betalningar.

Vidare säger herr Hagberg i Luleå, att man nu tydligen vill skapa en ny gemensam myntfot, den amerikanska dollarn. Jag måste för min del förklara, att jag inte kan förstå vad han menar med ett sådant uttryckssätt. Det är ju inte alls fråga om att skapa någon gemensam myntfot, utan i stället att åstadkomma en — tyvärr begränsad — konvertibilitet mellan de västeuropeiska valutorna, så att man, om man har överskott i en valuta, kan växla denna till en annan valuta, där man har underskott. Ingenting kan väl mera uppenbart vara i alla länders intresse, än att man skapar en sådan konvertibilitet. Detta är innebörden av att man har ett internationellt penningssystem. Att man har ett internationellt penningssystem är emellertid inte det samma som att man har en och samma valuta.

Då vi hade den gamla guldmyntfoten, hade vi ännu kvar en sådan kon-

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om interuropeiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

vertibilitet. Den var i själva verket en av förutsättningarna för de snabba framstegen i världens ekonomi före 1914. Men inte kan man säga, att vi alla före 1914 hade en och samma valuta! Detta tal om att vi nu skulle få dollarn som gemensam valuta saknar, såvitt jag förstår, varje grund. Det är tydligen ett talesätt, som myntats för att utgöra grundvalen för propaganda men utan all kontakt med ekonomiska förutsättningar. För min del måste jag säga att det naturligtvis är mycket glädjande, att det generösa amerikanska bidrag som gives genom Marshallplanen till en del sättes in på att skapa förutsättningarna för en ökning av konvertibiliteten mellan valutorna — även om det steg, som här tagits, är begränsat. Herr Hagberg i Luleå sade vidare, att den ifrågavarande Marshallöverenskommelsen skulle vara ägnad att ytterligare binda samman de västeuropeiska ländernas ekonomi. Finansministern har redan svarat på den saken, att avtalet skapar bättre förutsättningar för handeln mellan de västeuropeiska länderna. I den meningen binder naturligtvis avtalet länderna ytterligare samman. Finansministern har uppenbarligen rätt däri, att avtalet som sådant icke skall behöva försämra förutsättningarna för handeln mellan Västeuropa och Östeuropa. Om man vill utvidga den handeln, kan icke det samarbete, som här kommer till stånd mellan de västeuropeiska staterna, utgöra ett hinder utan blir snarare, såvitt jag förstår, på längre sikt en förutsättning för att åstadkomma ökade möjligheter till varuutbyte mellan Öst- och Västeuropa.

Herr talman! Jag upprepar än en gång, att något ställningstagande till den konstruktion, som här föreslagits rörande olika med Marshallplanen sammanhängande spörsmål, inte gärna kan komma i fråga i dag. Man kan emellertid redan nu beteckna den tilltänkta överenskommelsen som ett tecken på

att Marshallorganisationen kan bli utgångspunkt för ett konstruktivt arbete av stor betydelse för Västeuropas liksom vår egen ekonomi. Det förefaller mig därför uppenbart, att det arbete, som här utförts och redovisats, antingen det nu lider av större eller mindre brister, ändock är att betrakta närmast som ett ytterligare argument för att Sverige gjorde rätt, när vi accepterade att deltaga i detta konstruktiva arbete i Paris.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Finansministern ville lägga huvudvikten vid att de nuvarande bilaterala betalningsförhållandena mellan länderna äro en grundläggande orsak till att man fått välja den nu föreslagna vägen. Han liksom herr Ohlin ville beteckna den ifrågavarande överenskommelsen som ett medel att komma över till mer multilaterala förhållanden i handelsutbytet. Jag tror inte, att man av det faktum, att detta avtal åstadkommer ett slags clearingförhållande mellan Marshallstaterna, skall låta förleda sig till att tro, att man därmed slagit en bräsch i de bilaterala betalningsförhållandena. Man får nämligen därjämte väga de konsekvenser i övrigt, som denna överenskommelse medför.

Såvitt jag förstår, har varken finansministern eller herr Ohlin kunnat bestrida de konsekvenser av överenskommelsen, som jag påpekade. Jag vill här särskilt beröra den ekonomiska konsekvensen, nämligen att Sverige på detta sätt förpliktar sig att leverera mer varor till dessa länder för närmare 100 milj. kronor än vad Sverige kan erhålla från dem under det närmaste året. Detta kan under vissa betingelser vara en fördel. Men i tider av varuknapphet och när denna varuknapphet skapar en klyfta inom landet mellan köpkraft och varutillgång, varigenom inflationsproblemet förstoras,

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

borde detta förhållande inte kunna framställas som en fördel ur svensk synpunkt.

En ekonomisk konsekvens av detta avtal är således, att de ifrågavarande länderna leverera mindre varor till Sverige än vad de få från Sverige. Dessa länder bli i denna mening Sveriges fordringsägare.

Den andra av mig påtalade konsekvensen av avtalet, vilken också blivit oemotsagd, är att dessa 47 milj. dollar för Sveriges vidkommande äro delvis fiktiva, när det gäller att få amerikanska varor. I verkligheten rör det sig om endast 22 milj. dollar, som Sverige kan *tillgodogöra sig* i form av amerikanska varor. Men om nu å andra sidan den handelspolitiska konsekvensen blir, att Sverige i stället tvingas att reducera sin handel i större utsträckning än eljest med andra länder, vad har man då vunnit, då det gäller att komma bort från de bilaterala förhållandena i stort?

Både herr Wigforss och herr Ohlin hävdade, att det var ett alltför pessimistiskt antagande att utgå ifrån, att man skulle behöva inskränka handeln österut. Ja, men dessa antaganden finnas ju i själva fyraårsplanen, som ju utgår ifrån, om jag nu minns rätt, att man skall öka USA-exportens andel från 16 till 27 procent. Denna ökning förutsätter att man tar från något annat håll. Jag kan inte förstå annat än att just de östeuropeiska länderna måste innefattas bland »andra» länder i den kolumn i planen, där man ställt upp handelsbalansens siffror. Dessa »pessimistiska antaganden» äro således grundade på regeringens egen fyraårsplan, som väl i sin tur utgått från de riktlinjer, som man fått sig förelagda att utforma för handelspolitiken. Ätminstone i princip torde man i Paris ha enat sig om dessa riktlinjer, och man förutsätter väl en vidarebehandling där av den svenska fyraårsplanen.

Finansminister Wigforss ville göra detta ärendet till en konsekvens av vår anslutning till Marshallplanen, och att det för Sveriges vidkommande skulle vara en gynnsam konsekvens. Jag vill i förbigående påpeka, att min kritik riktar sig inte bara mot planen som sådan utan mot vissa konkreta följder av denna proposition, som jag tror mig kunna utläsa. Varken finansminister Wigforss eller herr Ohlin har kunnat övertyga mig om att konsekvenserna icke komma att bli så ogynnsamma, som jag antydde i mitt förra anförande.

Fördelarna för Sveriges vidkommande i detta konkreta fall bestå endast däri, att man — som framför allt herr Ohlin påpekade — får loss dessa fordringar i England. Jag berörde detta spörsmål i mitt första anförande. Jag anser emellertid, att denna fråga i och för sig inte borde ha något samband med Marshallavtalet. Det är herr Ohlins uppfattning, att ett sådant samband föreligger. Alldeles oavsett detta eventuella samband kvarstår, att detta är en rent tillfällig fördel. Om jag inte är fel underrättad, avser man emellertid, att de riktlinjer, som nu visserligen löpa på ett år till en början, även framdeles skola användas som linjen för att lösa frågan om betalningsförhållandena och varuleveranserna mellan de olika staterna. I så fall kommer ju den fördel, som jag gärna medger att avtalet medför beträffande våra engelska fordringar, att vara ur världen redan efter ett år. Då har man inte ens denna fördel att åberopa till förmån för detta avtal.

Herr Ohlin vände sig vidare mot mitt resonemang, att den nu föreslagna överenskommelsen i verkligheten medför, att dollarn blir något slags gemensam myntfot för de berörda länderna. Herr Ohlin sökte hävda, att detta inte kommer att upphäva dessa länders valutor, utan att de även i fortsättningen komma att gälla som betalningsmedel. Det

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

är väl emellertid ingen tillfällighet, att hela denna fyraårsplan beräknats på grundval av dollarn. I de handlingar i dessa frågor, som vi fått hit till riksdagen, talar man inte om kronor utan endast om hur mycket vi kunna producera i dollar räknat av exempelvis verkstadsprodukter, skogsprodukter eller jordbruksprodukter. Hela tiden rör man sig med dollar både i fråga om vad vi skola köpa och vad vi skola sälja. Detta kan väl inte vara någon ren tillfällighet.

Jag kan anföra ett exempel från Frankrike med dess svaga underlag för valutan. Tror verkligen herr Ohlin eller någon annan, att man vid uppgörandet av detta clearingsystem mellan Sverige och Frankrike kommer att räkna med franska francs respektive svenska kronor? Nej, det är nog ganska säkert, att man kommer att räkna med dollar. Dollarn kommer att bli värdemätaren, när det gäller att bedöma de framtida transaktionerna och uppgörelserna. Detta skapar redan clearingtvånget mellan Marshallstaterna. Det är min bestämda uppfattning, att det inom den amerikanska kreditens ram, som ju för Sveriges vidkommande under det första året är 47 milj. dollar brutto, i realiteten kommer att bli dollarn, som blir den gemensamma värdemätaren mellan de olika berörda Marshallstaterna.

Finansministern anförde, att han fann det ganska naturligt, att Schweiz med dess starka ekonomiska ställning reagerade mot att medverka i dessa transaktioner. Enligt min uppfattning föreligger det här endast en ganska obetydlig nyans mellan Sveriges ställning och den schweiziska. Schweiz tar nämligen inte emot vare sig gåvor eller anser sig behöva några lån. Finansministern höll med om att det delvis kunde förhålla sig på detta sätt även för Sveriges vidkommande. Sverige får icke gåvor, men Sverige tar emot lån. Dessa lån belöpa sig nu för ett år till

i verkligheten endast 22 milj. dollar netto, d. v. s. inte fullt 80 milj. svenska kronor. För denna i sammanhanget bagatellartade summa, som enligt vad som förut redan sagts representerar något mindre än 1 % av Sveriges import under förra året, binder man sig alltså vid den nu ifrågavarande ekonomiska politiken med alla de övriga konsekvenser därav, vilkas behandling finansministern emellertid inte tyckte det vara skäl att upptaga tiden med i dag. Enligt hans uppfattning hade vi ju redan tidigare bundit oss härvidlag.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Jag vill ytterligare bemöta en enda punkt i herr Hagbergs i Luleå anförande, som grundar sig på en missuppfattning från hans sida. Jag skall försöka få herr Hagberg att förstå sammanhanget litet bättre.

Av herr Hagbergs uttalanden får man nästan det intrycket, att vi skulle skänka bort de varor, som vi ställa till främmande länders förfogande. För att taga det norska exemplet, så förhåller det sig på följande sätt. Om vi kunna exportera dit för 22 milj. dollar varor, som norrmännen annars skulle ha betalt med norska kronor, vilka vi emellertid inte med säkerhet kunnat använda för inköp i Norge, så få vi nu i stället dessa dollar och kunna för dem köpa varor i dollarländerna, exempelvis Förenta staterna. Det är väl alldeles uppenbart, att detta måste vara en fördel för oss. Om vi inte skulle kunna få betalt i dollar för dessa varor till norrmännen, skulle vi kanske på nytt få överväga, huruvida vi ha råd att av vår produktion skicka så mycket av dessa varor till Norge. Vi skulle kanske i stället ha skickat varorna till andra länder med ur vår synpunkt mer eftertraktad valuta. Det är enligt min uppfattning alldeles uppenbart, att den nu

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

ifrågavarande överenskommelsen är en god hjälp för oss att öka vår export. Jag tror, att herr Hagberg, när han närmare undersökt dessa saker, även erkänner detta.

Herr Hagberg nämnde, att dollarn nu skulle bli något slags världsvaluta. Det är enligt min uppfattning önskvärt, att vi få en valuta, i vilken alla transaktioner kunna utföras. Vi hade tidigare pund som en sådan valuta. Jag behöver kanske inte erinra herr Hagberg om att vi med Sovjetunionen ha den betalningsöverenskommelsen, att om handelsutbytet mellan Sverige och Sovjetunionen icke balanseras, får Sovjetunionen betalt i dollar lika väl som Sverige. Detta avtal grundas således på att man betraktar dollarn som en dylik världsvaluta.

Herr **HAGBERG** i Luleå (kort genmäle): Herr talman! Jag har aldrig gjort gällande, att denna överenskommelse skulle betyda att Sverige skänker bort varor. Såvitt jag förstår, innebär fyraårsplanen, att Sverige får ge kredit till olika länder för varierande belopp. Det är detta som jag anser, att vi inte ha råd till i nuvarande situation, när vi ha brist på varor. Detta förhållande är i stället ägnat att öka inflationsriskerna. Jag kan således inte inse, att ens överenskommelsen skulle kunna vara till någon fördel härvidlag.

Sedan sade finansministern, att överenskommelsen innebär en hjälp för oss att öka exporten. Enligt min mening innebär det en hjälp med kredit för att öka exporten. Hur lång tid denna kredit skall gälla, skall jag inte här ge mig in på. Såvitt jag förstår, avser man i varje fall en kredit under den första avtalsperioden.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! Just däri ligger herr Hagbergs misstag. Det blir ingen kredit till exempelvis Norge

i det av mig berörda fallet. Norrmännen få betala omedelbart med hjälp av de amerikanska pengarna, och vi få här i Sverige i samma ögonblick avskrivna 22 milj. dollar av vår skuld till USA. Det blir således aldrig tal om någon kredit till Norge.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Jag tycker, att denna diskussion tydligt visar, att det är bättre för kammaren att ägna tid åt dessa frågor, sedan herr Hagberg och kanske även åtskilliga av oss andra här i kammaren hunnit närmare studera propositionen.

En del av herr Hagbergs yttranden äro rent obegripliga. Han sade bl. a. att de länder, som leverera mindre till Sverige, bli Sveriges fordringsägare. Detta uttalande hänger helt och hållet i luften. — Finansministern har redan påpekat herr Hagbergs missuppfattning rörande Sveriges export på kredit. Jag skall nöja mig med att instämma i den uppfattning, som finansministern givit uttryck åt. Överenskommelsen innebär ju, att Sverige får betalt i dollar i stället för i europeiska valutor. Det är tyvärr så, att vi i dag ha ett betydligt starkare behov av att få dollar vid våra leveranser till Västeuropa än att få europeiska valutor. Alla länder i Europa ha ju i den nuvarande dollarbristen i världen ett starkare behov av dollar än av någon annan valuta. Överenskommelsen innebär härutinnan en fördel för vårt land, som ligger utanför ifrågavarande 22 milj. dollar. Att vi erhålla betalning i dollar för den leverans på 22 milj., som det här talats om, är en fördel vid sidan av krediten på 22 milj. dollar och frigörelsen av pundtillgodohavanden.

Jag tror att kammaren får större möjlighet att diskutera denna fråga, när utskottet har behandlat den och man kan undgå en del missförstånd, som kanske förvirrat debatten i dag.

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Jag kan allmänt instämma med finansministern, när han i propositionen framhåller, att det arrangemang, som den här ifrågavarande överenskommelsen innebär, är ägnat att underlätta både handeln med Förenta stater-na och handeln inom Europa.

Gentemot herr Hagberg vill jag säga, att jag undrar om inte herr Hagberg väsentligt överskattat fördelarna för vår del av överenskommelsen, när han som den enda egentliga fördelen nämner den omständigheten att infrusna pundtillgodohavanden komma att lös-göras. Redan detta innebär ju en stor fördel — såsom vi veta, är det rätt betydande belopp som komma att frigöras — men finns det inte också i övrigt en fördel? Är det riktigt, såsom herr Hagberg säger, att det hela innebär att vi påtaga oss leveranser av varor på kredit utan att få in motsvarande varukvantiteter, något som skulle ha inverkan på inflationen i landet? Jag har läst avtalet på det sättet, att vi ha möjlighet att få in varor för sammanlagt 47 milj. dollar, medan vi inte äro skyldiga att lämna ifrån oss varor för mer än netto 25 milj. dollar — detta belopp får man, om man minskar beloppet för andra länders dragningsrätt i Sverige, 34,8 milj. dollar, med 9,8 milj. dollar, vilket är Sveriges dragningsrätt — och det bör väl vara en ganska betydande fördel.

Herr Hagberg finner det vidare vara en nackdel, om dollarn genom denna överenskommelse skulle kunna bli den myntfot, med vilken handeln i världen arbetade. Men att det vore till fördel att ha en sådan gemensam myntfot, är väl herr Hagberg villig att erkänna, och det finns nog inte då så mycket att välja på. Rubeln är väl helt borta i detta sammanhang, och sedan finns det inte så mycket mer än dollarn att falla tillbaka på.

Jag tror därför inte att det avtal, som

det här gäller, skulle behöva innebära några egentliga politiska nackdelar för oss. Om Marshallhjälpen skulle falla väl ut, är det möjligt att vi, liksom andra länder, som äro berörda av den, kunna komma att få känslan av en viss, ganska stor samhörighet med Förenta stater-na, och detta kan naturligtvis komma att påverka det politiska tänkandet. Men att det skulle vara en nackdel att man konstaterar en sådan sak och drar konsekvenser därav, skulle jag vilja betvivla.

Jag tror inte heller att de ekonomiska farhågor, som herr Hagberg gav uttryck för, äro välgrundade, ehuru jag skulle kunna tänka mig, att den föreslagna anordningen skulle kunna få en viss betydelse för prisbildningen på våra exportvaror. Den kan kanske innebära embryot till en samordning på köparsidan och därigenom komma att i viss mån oförmånligt påverka priserna på våra exportvaror. Men det beror väl mycket på hur det hela kommer att handhas, och i varje fall skulle vi inte komma i något bättre läge i det avseendet genom att ställa oss utanför, utan kanske tvärtom.

Jag tror alltså att det är välbetänkt av oss att vara med om den anordning, som nu föreslås.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag tror, att om jag har missuppfattat propositionen på den punkt som finansministern berörde, så har herr Hedlund i Rådomb gjort sig skyldig till precis samma missuppfattning. Han uttryckte det på följande sätt. Vi få ju ta emot varor för 47 miljoner dollar men i stället måste vi avstå från varor för 25 miljoner dollar; då få vi alltså som nettotillskott till vår försörjning 22 miljoner dollar. Det är precis samma uppfattning som jag läst mig till ur det hela.

Till vad herr Hedlund och även fi-

Proposition ang. Sveriges anslutning till en överenskommelse om intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m. (Marshallplanen).

nansministern framhållit, att det kan vara en fördel att ha dollar som en gemensam myntfot, skulle jag vilja säga, att det är säkerligen en stor fördel — för amerikanerna. Men hur man kan jämställa detta med att man haft en guldmyntfot och säga att en dollarmyntfot skulle vara en ersättning här för, är mig fullständigt obegripligt.

Herr SKOGLUND i Doverstorp: Herr talman! Det är så kort tid sedan propositionen delades, att det icke varit möjligt för riksdagsledamöterna att närmare sätta sig in i dess detaljer. Jag tror att detta blir, som tidigare sagts här, lättare, sedan den utskottsbehandlats och, som jag hoppas, i utskottet blivit belyst genom föredragningar från olika håll.

Att propositionen skulle komma voro vi väl alla beredda på. Det är ju här bara fråga om ett led i det ställningstagande som Sverige gjort långt tidigare, när vi förklarat oss beredda att vara med om och hjälpa till med återuppbyggnaden i Europa. Såvitt jag förstår innefattar propositionen att vi nu äro framme vid den punkt, då det skulle kunna bli fråga om vad som kan bli till fördel för vårt land, och det är ju av alldeles särskilt intresse att vi kunna tillgodogöra oss den storslagna insats som det amerikanska folket har gjort för Europa. Jag finner det alltså naturligt, herr talman, att vi med förtroende ta emot propositionen, och jag hoppas att den efter utskottsbehandlingen skall komma fram i ett sådant skick att riksdagen kan bifalla den.

Att här rests invändningar från kommunistiskt håll var väntat och, höll jag på att säga, nästan självklart, om vi sett det motstånd som från det hållet rests mot förslag som kommit fram i fråga om åtgärder i Europa. Jag skulle ansett att herr Hagberg icke hade fullgjort sin skyldighet, om han icke fram-

fört sina invändningar här. Jag tycker, att vi ur den synpunkten inte skola tillmäta dem alltför stor betydelse.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag vill bara erinra herr Skoglund om det citat, taget ur en höger-tidning i Schweiz, som jag anförde i mitt första anförande. Det visar att misstron mot Marshallpolitiken börjar växa sig mycket stark långt utanför kommunisternas kretsar. Jag tror, att när vi fått tid på oss, kommer det också att visa sig, vem som med det största lugn kan se tillbaka på sitt ståndpunktstagande i riksdagen till Marshallpolitiken.

Överläggningen var härmed slutad. Propositionen hänvisades till utrikesutskottet. Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

Härefter föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts på bordet liggande proposition, nr 315, med förslag till förordning angående taxering och debitering av skatt vid ändring i kommunal eller ecklesiastisk indelning, m. m.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 626 av herr Hagård.

§ 5.

Föredrogs den av herr Jonsson i Skedsbygd vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående restitution av skatt å bensin, som förbrukas inom jordbruk och fiske.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. åtgärder för utnyttjande av försvarets egna fabriksanläggningars fulla kapacitet för tillverkning av krigsmateriel.

§ 6.

Interpellation ang. åtgärder för utnyttjande av försvarets egna fabriksanläggningars fulla kapacitet för tillverkning av krigsmateriel.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HÅSTAD, som yttrade: Herr talman! Enligt ett uttalande av statsrådet Vougt för tidningen Sydsvenska Dagbladet Snällposten måndagen den 8 november 1948 undersöker Kungl. Maj:t för närvarande möjligheterna att forcera anskaffningen av materiel för försvaret. Vid en sådan forcering borde det vara angeläget att taga i anspråk hela kapaciteten hos de under försvarets fabriksstyrelse lydande anläggningarna för tillverkning av krigsmateriel. Vid dessa anläggningar har emellertid sedan flera år tillbaka pågått en produktion även för civila ändamål, omfattande bland annat lampskärmar, charkuterimaskiner, symaskinsdelar, konstgödselspridare och läppstiftsfodral. Även om viss del av denna civila produktion nu skulle ha inställts och dess andel av den totala tillverkningen nedgått under detta år, torde den fortfarande ha en icke obetydlig omfattning.

Detta förhållande torde knappast kunna återföras på bristande anslag för materielanskaffning, eftersom mycket stora frigjorda reservationer föreligga. I den mån denna civila produktion beror på eller kan komma att bero på bristande tillgångar på råvaror för tillverkning av krigsmateriel borde regeringens vidtagna åtgärder för att dessa anläggningars behov i detta hänseende tillgodoses i sådan omfattning att deras fulla kapacitet kan utnyttjas för försvarets ändamål.

Med anledning av vad jag sålunda anfört får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga för att forcera utnyttjandet av försvarets egna fabriksanläggningars fulla kapacitet för tillverkning av krigsmateriel?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.58 fm.

In fidem
Gunnar Britth.